

MILLIY QONUNCHILIKDA INSON VA FUQAROLARNING KAFOLATLANGAN HUQUQLARI VA ERKINLIKLARI

SAODAT NORBO'TAEVA RASHIDOVNA
*Qashqadaryo viloyati Qarshi shahridagi IIV
Qashqadaryo akademik litsey huquqshunoslik
Huquqshunoslik fani o'qituvchisi
+998907164677*

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada inson huquqlariga oid xalqaro hamda milliy qonunchilik huquqiy jihatdan tahlil qilingan bo'lib, unda inson huquqlari umujahon deklaratsiyaning mazmun mohiyati hamda O'zbekiston Respublikasining inson huquqlari sohasidagi milliy normativ-huquqiy hujjatlari bayon qilingan. Bundan tashqari bugungi kundagi O'zbekiston Respublikasida inson huquqlari sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar tahlili shuningdek ushbu islohotlarning bugungi kundagi ahamiyati hamda uning jamiyatdagi o'rni va roli tahlil qilingan. Bundan tashqari ushbu maqolada so'ngi yillarda mamlakatimizda inson huquqlari sohasida qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar huquqiy jihatdan keng tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: inson huquqlari, shaxs, jamiyat, davlat, islohotlar, ijtimoiy huquqlar, tabiiy huquqlari.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining Muqaddimasida O'zbekiston xalqi inson huquqlariga va davlat suvereniteti g'oyalariga sodiqligini tantanali ravishda e'lon qilib, hozirgi va kelajak avlodlar oldidagi yuksak mas'uliyatini anglagan holda, o'zbek davlatchiligi rivojining tarixiy tajribasiga tayanib, demokratiya va ijtimoiy adolatga sadoqatini namoyon qilib, xalqaro huquqning umume'tirof etilgan qoidalari ustunligini tan olgan holda, respublika fuqarolarining munosib hayot kechirishlarini ta'minlashga intilib, fuqarolar tinchligi va milliy totuvligini ta'minlash maqsadida insonparvar demokratik huquqiy davlat barpo etish vazifasi qo'yilganligi aytib o'tilgan.

Hozirgi dunyoda inson huquqlari yetakchi o'rinni egallashi umume'tirof etilgan dalildir. Inson huquqlari masalasining har qanday sivilizatsiyalashgan, adolatli fuqarolik jamiyatini qurishdagi rolini kamaytirib bo'lmaydi. Demokratik, huquqiy davlat qurishning bosh sharti asosiy huquq va erkinliklarni rag'batlantirish va himoya qilish hamda jamiyatda har bir insonning huquqlarini kafolatlashning haqiqiy tizimini yaratish hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Inson huquqlari yer yuzida hayotning to'laqonligini belgilaydi hamda millatlar madaniyatlarining ajralmas qismi, insoniyat ma'naviy-huquqiy ideallarining eng yuqori darajada ko'rinishi bo'lib xizmat qiladi. Shuning uchun ham, hozirgi zamon dunyosining ma'naviy qadriyatlari orasida umume'tirof etilgan inson huquqlari eng muhim o'rinlardan birini egallaydi.

BMT Nizomi va xalqaro konvensiyalarda hamda dunyoning turli mamlakatlari konstitutsiyalarida mustahkamlangan inson huquqlari fundamental va ajralmas huquqlar sifatida ongimizga singib bormoqda. So‘nggi yillarda inson huquqlarini himoya qilishning qonunchilik va tashkiliyhuquqiy bazasini mustahkamlash, inson huquqlari bo‘yicha xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish va xalqaro majburiyatlarni bajarish, shuningdek, inson huquqlarini himoya qilish masalalari yuzasidan xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni faollashtirishga doir tizimli ishlar olib borilmoqda. Hozirgi vaqtda O‘zbekiston Respublikasi inson huquqlari bo‘yicha 80 dan ortiq xalqaro hujjatlarga, jumladan Birlashgan Millatlar Tashkilotining (keyingi o‘rinlarda — BMT) 6 ta asosiy shartnomaci va 4 ta fakultativ protokoliga qo‘shilgan bo‘lib, ularning amalga oshirilishi yuzasidan BMTning Inson huquqlari bo‘yicha kengashi va shartnomaviy qo‘mitalariga muntazam ravishda milliy ma‘ruzalarni taqdim etib kelmoqda.

“Inson” tushunchasi yaqindagina yuridik fanlarga kiritilgan bo‘lib, u aynan inson huquqlarini ham milliy, ham xalqaro darajada tan olinishi bilan bog‘liqdir. “Bizning fikrimizcha, — deydi professor A.X. Saidov, — “umume’tirof etilgan inson huquqlari” atamasi xalqaro hujjatlar ahamiyatini “xalqaro standartlar” atamasidan kam bo‘lmagan darajada aks ettiradi”, chunki ular davlatlararo darajada ishlab chiqiladi, davlatlararo hamkorlikni tartibga solishga mo‘ljallanadi, o‘z yurisdiksiyasi doirasida inson huquqlariga hurmatni ta‘minlab bera olmaydigan ahvolda qolgan, o‘z xalqi va xalqaro hamjamiyat oldida inson huquqlariga rioya etish yuzasidan javobgarlikka tortiluvchi davlatga nisbatan yo‘naltiriladi”.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

S.O.Toshboyevning fikriga ko‘ra, turli odamlarda o‘z oldilariga qo‘ygan maqsadlarini amalga oshirish uchun qulay usullar to‘g‘risidagi tasavvurlari turlicha bo‘ladi va bu tabiiy holdir. Hatto ikki odamda, ikki guruhda yoki ikki turli madaniyatda bir xil ehtiyojlar mavjud bo‘lmaydi va hech qanday ta‘lim usuli, barcha odamlarni, barcha guruhlarni va butun jamiyatni teng darajada qoniqtirmaydi.

Tadqiqot ishini amalga oshirishda rivojlangan mamlakatlarda inson huquqlari sohasidagi ishlarni tashkil etishni, moliyalashtirish modellarini tahlil qilish, statistik, solishtirma, empirik usullaridan foydalangan holda xorij mamlakatlarda inson huquqlari sohasidagi tajribalaridan O‘zbekistonda foydalanish yo‘nalishlari o‘rganilgan. Insonning asosiy huquq va erkinliklarining ro‘yxati va mazmuni Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasida mustahkamlab qo‘yilgan bo‘lib, mazkur hujjat odatda dunyoning vijdoni, insoniyat ma‘naviyatining etaloni deb nomlanadi. BMT Nizomi kabi, mazkur tarixiy hujjatda haqiqat o‘z tasdig‘ini topgan: barcha insonlar erkin va insoniy qadr-qimmat va asosiy, tabiiy huquqlarda teng tug‘iladilar. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasida irqi, tana rangi, jinsi, tili, dini, siyosiy yoki boshqa e‘tiqodlaridan, mol-mulki, tabaqasi yoki boshqa holatidan qat‘i nazar har bir insonning ehtiyojlarsiz va o‘z shaxsiy dahlsizligi uchun hadiksiramay yashash huquqi, so‘z va e‘tiqod erkinligi, adolatli va butun dunyoda tinchlikga bo‘lgan huquqi mustahkamlab qo‘yilgan. Shu o‘rinda Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasiga iqsqacha to‘xtalib o‘tishimiz maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining Rezolyusiya 217 A (III) bilan 1948-yil 10-dekabrda qabul va e‘lon

qilingan. Ushbu deklaratsiya o'zining muqaddimasida inson huquqlariga oid bir qancha qadriyat va huquqlarni inobatga olib qabul qilinganligini ko'rishimiz mumkin. Bundan tashqari Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasini barcha xalqlar va barcha davlatlar bajarishga intilishi lozim bo'lgan vazifa sifatida e'lon qilar ekan, bundan muddao shuki, har bir inson va jamiyatning har bir tashkiloti doimo ushbu Deklaratsiyani nazarda tutgan holda ma'rifat va ta'lim yo'li bilan bu huquq va erkinliklarning hurmat qilinishiga ko'maklashishi, milliy va xalqaro taraqqiyparvar tadbirlar orqali ham uning bajarilishi ta'minlanishiga, Tashkilotga a'zo bo'lgan davlatlar xalqlari o'rtasida va ushbu davlatlarning yurisdiksiyasidagi hududlarda yashayotgan xalqlar o'rtasida yalpisiga va samarali tan olinishiga intilishlari zarur.

XULOSA

Inson huquqlari sohasidagi xalqaro tuzilmalar bilan yaqin sheriklik kengaymoqda, huquqni himoya qilish borasida hukumatga qarashli bo'lmagan tashkilotlar bilan amaliy muloqot yo'lga qo'yildi. Umuman olganda, Davlatimiz rahbarining global forumni o'tkazish to'g'risidagi tashabbusi mamlakatimizda inson huquqlari sohasida olib borilayotgan keng ko'lamlil islohotlarning mantiqiy davomi bo'lib, bu borada ta'lim va tarbiya ishlarini mazmunan boyitishga hamda yuqori sifat darajasiga olib chiqishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining Rezolyusiya 217 A (III) bilan 1948 yil 10 dekabrda qabul va e'lon qilingan
2. Inson huquqlari umumiy nazariyasi: IIV tizimidagi ta'lim muassasalari tinglovchi va kursantlari, shuningdek huquqni muhofaza etuvchi organlar xodimlari uchun darslik. — T., 2012. — 304 b
3. Саидов А.Х.. Международное право прав человека: Учебное пособие / Отв.ред. акад. Б.Н. Топорнин. М., 2002. - С. 80.
4. Образование в области прав человека: национальный и зарубежный опыт / Отв. изд. А.Х. Саидов. - Ташкент: Национальный центр Республики Узбекистан по правам человека, 2011. - С. 11.